

Innst. 269 S

(2013–2014)

Innstilling til Stortinget fra justiskomiteen

Dokument 8:31 S (2013–2014)

Innstilling fra justiskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Lene Vågslid, Christian Tynning Bjørnø, Tove Karoline Knutsen, Stine Renate Håheim, Lise Christoffersen, Sonja Mandt, Knut Storberget, Torstein Tvedt Solberg og Kari Henriksen om å gjøre bruken av barnehus obligatorisk og styrking av barnehusene

Til Stortinget

Sammendrag

Stortingsrepresentantene Lene Vågslid, Christian Tynning Bjørnø, Tove Karoline Knutsen, Stine Renate Håheim, Lise Christoffersen, Sonja Mandt, Knut Storberget, Torstein Tvedt Solberg og Kari Henriksen fremmet 27. februar 2014 følgende forslag:

- «1. Stortinget ber regjeringen fremme lovforslag om obligatorisk bruk av barnehus ved dommeravhør av barn under 18 år.
2. Stortinget ber regjeringen styrke kapasiteten ved barnehusene.
3. Stortinget ber regjeringen utrede om andre yrkesgrupper enn politi med barnefaglig kompetanse kan utdannes som dommeravhørere som ledd i nedkorting av ventetiden for dommeravhør.
4. Stortinget ber regjeringen utrede behovet for flere leger med sosialpediatrisk kompetanse og hvilke tiltak som kan iverksettes for å styrke kapasiteten for medisinske undersøkelser av barn som mistenkes for å ha vært utsatt for seksuelle overgrep.

5. Stortinget ber regjeringen iverksette regjeringen Stoltenberg IIs planlagte omfangsundersøkelse av voldsutsatte barn for bedre og mer kontinuerlig statistikk om vold og overgrep mot barn, herunder barn som vitne til vold.»

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Jorodd Asphjell, Kari Henriksen, lederen Hadia Tajik og Lene Vågslid, fra Høyre, Margunn Ebbesen, Hårek Elvenes, Peter Christian Frølich og Anders B. Werp, fra Fremskrittspartiet, Jan Arild Ellingsen og Ulf Leirstein, fra Kristelig Folkeparti, Kjell Ingolf Ropstad, og fra Senterpartiet, Jenny Klinge, støtter hovedformålet med etableringen av barnehusene som var å styrke barns rettssikkerhet. Statens barnehus ble etablert for å bedre ivaretagelsen av barn og unge under 16 år, samt voksne med utviklingshemming, som man mistenker er utsatt for vold og seksuelle overgrep, eller er vitne til slike overgrep. Grunn tanken i ordningen med barnehus er å samle og koordinere flere funksjoner hvor barn og unge skal stå i sentrum.

Komiteen viser til at barnehusene har fem hovedoppgaver. De skal bidra til behandlingen av straffesaken ved tilrettelegging og gjennomføring av avhør og kunne forestå medisinsk undersøkelse av barn. De skal gi råd og veiledning til fagfolk i hjelpeapparatet, barnet eller den psykisk utviklingshemmede og deres pårørende. Videre kan de gi psykologisk behandling til barn og psykisk utviklingshemmede, og tilrettelegge for økt samarbeid og koordinering av de ulike myndigheters innsats rundt barnet.

Komiteen er av den oppfatning at vold og seksuelle overgrep er grov kriminalitet som kan ha alvorlige og langvarige konsekvenser for utsatte barn. Det er derfor viktig at både politi og hjelpeapparat bistår utsatte barn og deres omsorgspersoner på en god måte så raskt som mulig. Barnehusene gjør en betydelig, positiv innsats for nettopp disse sårbare barna. Dette gjelder ikke bare i forbindelse med dommeravhørene, men også med hensyn til oppfølging av barna og støtte og bistand til deres pårørende. Komiteen er opptatt av at dette positive arbeidet skal fortsette.

Forslag 1. Om obligatorisk bruk av barnehus ved dommeravhør av barn under 18 år

Komiteen viser til evalueringsrapporten fra 2012 som viser at ordningen med barnehus fører til at barna blir bedre ivaretatt og opplever større grad av trygghet. Komiteen viser også til at denne evalueringsrapporten bekrefter at det i dag gis et mer helhetlig tilbud, og at aktørene har tillit til at barnehusansatte innehar høy faglig kompetanse og ivaretar barna på en bedre måte enn tidligere.

Komiteen viser også til rapport fra arbeidsgruppe som ble ledet av Ole B. Sæverud som har gjennomgått regelverket om dommeravhør og observasjon av barn og psykisk utviklingshemmede. I denne rapporten fremkommer både forslag til ny forskrift for avhør av særlig sårbare personer, samt flere lovendringer. Denne rapporten ble overlevert Justisdepartementet i oktober 2012, og sendt videre på høring i januar 2013, med høringsfrist i april 2013.

Komiteen viser til at det i rapporten fra Sæverud påpekes at et viktig moment ved vurderingen av hvem barnehusene bør være for, er at barn fra 14–15 årsalderen og oppover til dels utsettes for andre typer overgrep enn mindre barn. Det er oftere personer utenfor familien som er overgripere, og typen overgrep endrer karakter. Flere av de seksuelle overgrepene skjer også i helger og om natta.

Komiteen har merket seg at de barna som blir avhørt, ofte har andre medisinske, psykiske eller psykososiale problemer. Disse problemene kan være et utslag av overgrep, eller være en del av mistankegrunnlaget. Selv om det skulle vise seg at barnet ikke har vært utsatt for overgrep, eller ikke kan eller vil fortelle om sine opplevelser, vil det at avhøret gjennomføres på et barnehus kunne bidra til en oppfølging som uansett kan bedre barnets livssituasjon. Komiteen har videre merket seg at fra et sosialmedisinsk synspunkt kan en avhørsordning med lav terskel for bruk av barnehus, gi stor effekt over tid.

Komiteen viser til at med dagens ordning er det opp til den enkelte dommer å avgjøre hvor avhøret skal gjennomføres. Det medfører at det er forhold som dommerens syn på barnehus og domstolens økonomi, som kan være avgjørende for om barnet får

nytte av det tilbudet barnehusene kan gi. Også i politiet spiller forhold som økonomi og utfordringer med arbeidstidsbestemmelsene inn for i hvor stor grad man argumenterer overfor domstolen for bruk av barnehus.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, mener at barnehus ved dommeravhør skal være obligatorisk for barn under 16 år som har vært utsatt for vold eller overgrep, eller er vitne til slike saker, der dette er til det beste for barnet. Det samme gjelder ved avhør av sentrale vitner i saker som gir rett til bistandsadvokat. For mindre sentrale vitner, og vitner i andre saker, åpnes det for bruk av barnehus.

Flertallet mener at politiavhør av barn mellom 16 og 18 år som enten selv har blitt utsatt for eller har vært vitne til vold eller seksuelle overgrep, som hovedregel bør foretas på barnehus der dette er til det beste for barnet. Barnehusene har opparbeidet seg god kompetanse og kan gi et helhetlig og faglig godt tilbud til barn som har vært utsatt for vold eller overgrep, eller vært vitne til dette.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet mener at bruk av barnehus ved dommeravhør gjøres obligatorisk for barn under 18 år.

Forslag 2. Om kapasiteten ved barnehusene.

Komiteen viser til at det har vært en sterk økning i anmeldte lovbrudd mot barn og unge de siste årene. Ifølge Statens Barnehus sin høringsuttalelse til komiteen ble det gjennomført 39 dommeravhør av barn i 2007 ved Oslo politidistrikt, mens det i 2013 ble gjennomført 254 dommeravhør. Barnehuset i Oslo hadde de tre første månedene i 2014 en økning på 62 pst. sammenlignet med samme periode i 2013, noe de påpeker har vært en gjennomgående tendens i hele landet. Dette taler sterkt for at det er viktig å styrke barnehusene, slik at alle barn som trenger hjelp får det innen rimelig tid. Det er viktig å sikre at barnehusene har kompetente fagmiljøer som kan gi barn et helhetlig og godt tilbud, samt være en ressurs for andre etater og institusjoner som arbeider med barn og unge. Komiteen vil i tillegg påpeke at det er helt nødvendig at politiet også styrkes, men vil i den sammenheng poengtere at det er viktig at politiet selv prioriterer å etterforske anmeldte lovbrudd om vold og overgrep mot barn og unge.

Komiteen vil påpeke at ventetiden fra anmeldelse til dommeravhør blir foretatt, er for lang. Nasjonale tall fra barnehusene viser at gjennomsnittlig ventetid for avhør av seksuelle overgrep ligger på 52 dager, noe som er 38 dager lengre enn den lovpålagte

fristen. Dette er etter komiteens mening uholdbart. Komiteen viser til at ventetiden før dommeravhør blir tatt i stor grad skyldes forhold i politiet. Komiteen viser til Statens Barnehus Tromsø hvor gjennomsnittlig ventetid for dommeravhør av barn som var blitt utsatt for seksuelle overgrep, var på 19 dager i 2013. Troms politidistrikt har utarbeidet en spesialinstruks og etablert en egen koordinator for avhør av barn og psykisk utviklingshemmede. Komiteen vil derfor påpeke viktigheten av tiltak for å sikre at ventetiden går ned slik at den lovpålagte fristen overholdes. I tillegg er det viktig å påpeke at tiltakene for å få ned ventetiden før avhør ikke må gå på bekostning av etterforskningen. Det er etter komiteens mening viktig å understreke at politiet må sikre at det foreligger et godt nok grunnlag for å foreta avhøret på best mulig måte.

For å sikre at avhørene kan gjennomføres mer effektivt, og så raskt som nødvendig, ønsker komiteen at ansvaret for avhørene flyttes til politiet. Tilstedeværelse av en dommer vil i så tilfelle ikke lenger være nødvendig for å gjennomføre avhøret. Komiteen viser til at det nå har gått over ett år siden høringsfristen for høring vedrørende rapporten med blant annet forslag til forskrift om avhør av særlig sårbare personer gikk ut. Det er derfor etter komiteens mening nødvendig at vi får på plass forskriften så raskt som mulig. Det er viktig blant annet for å sikre et likere tilbud til barn og unge som er utsatt for vold og overgrep eller har vært vitne til det, noe som også vil øke rettssikkerheten til barn og unge. Det er også viktig å få på plass retningslinjer som sikrer enhetlig og samordnet bruk av barnehusene. Komiteen viser til at det for tiden er satt ned en arbeidsgruppe som skal utarbeide forslag til slike retningslinjer, men vil påpeke viktigheten av at disse kommer på plass så raskt som mulig.

Komiteen mener det er nødvendig at politiet prioriterer dommeravhør av barn, og at hvert politidistrikt sørger for å ha nødvendig kompetanse og kapasitet til å gjennomføre avhørene innen tidsfristen.

Forslag 3. Om andre yrkesgrupper enn politi med barnefaglig kompetanse kan utdannes som dommeravhørere, som ledd i nedkorting av ventetiden for dommeravhør

Komiteen mener at en rekke forhold som er tatt opp i rapporten fra Sæverud er svært viktige. Bl.a. er komiteen opptatt av at det må stilles formelle krav om kompetanse for å ta de avhørene som faller inn under forskriften. Det er i mange tilfeller snakk om alvorlige forhold, og den avhørte trenger god tilrettelegging for å få frem sin historie. Konsekvensene av at dette ikke gjøres så bra som mulig kan

være store, ikke bare for den enkelte, men også for samfunnet i form av at det i ettertid kan øke vedkommendes hjelpebehov. Komiteen mener at det er politiet som skal utføre denne typen avhør. Komiteen er av den oppfatning at politiet har ansvar for at det er nok etterforskere med spesialkompetanse til å gjennomføre denne typen avhør, og at disse brukes til de riktige oppgavene. Derfor er komiteens mening at hvis Politidirektoratet instruerer sine politidistrikt om å ta i bruk det personale de har som har gjennomført dommeravhørsutdanning til denne typen oppgaver, så vil mye av ventetiden kunne reduseres.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, viser til at forslagsstillerne argumenterer for at andre enn politiet bør foreta dommeravhør for å få ned ventetiden. Etter det flertallet erfarer er det ikke mangel på polititjenestemenn med kompetanse til å foreta dommeravhør som er en del av årsaken til lang ventetid, men at de som har fått denne kompetansen, ikke blir satt til å foreta dommeravhør. Det er etter flertallets mening viktig at politiet selv sikrer at de som har formell kompetanse, gjennom videreutdanning ved Politihøgskolen, blir satt til å gjennomføre dommeravhør for å få ned ventetiden.

Komiteen viser til at dommeravhør av barn og unge har både en etterforsknings- og en bevismessig side. For å kunne gjennomføre et dommeravhør på en best mulig måte foreligger det krav om både avhørsmetodikk og vitnepsykologi, samt kompetanse innen strafferett og straffeprosess. Avhøret skal sikre at barn og ungdom får mulighet til å gi detaljert og pålitelig informasjon, slik at skyldige dømmes og at uskyldige går fri. Dette taler sterkt for at slike avhør foretas av politiet.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, mener at politiansatte, som gjennomfører tilstrekkelig opplæring i etterforskning, avhørsmetodikk og vitnepsykologi, samt strafferett og straffeprosess, vil kunne utgjøre en fremtidig ressurs som avhørere ved barnehusene.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet mener at også sivilt ansatte i politiet, med særskilt kompetanse på barn, som gjennomfører tilstrekkelig opplæring i etterforskning, avhørsmetodikk og vitnepsykologi samt strafferett og straffeprosess, vil kunne utgjøre en fremtidig ressurs som avhørere ved barnehusene.

Forslag 4. Om behovet for flere leger med sosialpediatrisk kompetanse og hvilke tiltak som kan iverksettes for å styrke kapasiteten for medisinske undersøkelser av barn som mistenkes for å ha vært utsatt for seksuelle overgrep.

Komiteen noterer seg at i utgangspunktet skal medisinske og rettsmedisinske undersøkelser av målgruppen for barnehusene foretas på barnehus. Det er en del av den helhetlige ivaretagelsen av barn som er utsatt for overgrep og vold. Komiteen mener det er viktig at det avklares hvordan en kan sikre at slik kompetanse finnes og kan brukes hos barnehusene.

Komiteen viser til nasjonale tall fra Statens Barnehus hvor det fremkommer at det kun er gjennomført medisinske undersøkelser på 19 pst. av dem som har vært til dommeravhør. Etter komiteens mening er dette altfor lavt, og det må derfor settes i verk flere tiltak som sikrer at barn og unge som utsettes for vold og overgrep, får medisinsk undersøkelse. Etter det komiteen erfarer foreligger det flere årsaker til at det er så få som får dette tilbudet, blant annet at det er for få leger med sosialpediatrisk kompetanse. Det er svært viktig at leger som foretar slike undersøkelser har spesialkompetanse til å avdekke om barnet har vært utsatt for noe kriminelt eller ikke. Det er derfor nødvendig, for å sikre barns rettssikkerhet, at det settes i verk tiltak som sikrer flere leger med denne kompetansen. Komiteen er derfor glad for de initiativ som statsråden skisserer i svarbrevet til komiteen som skal bidra til at flere leger spesialisere seg på medisinske undersøkelser av barn som har vært utsatt for vold og overgrep. Det er sentralt at sykehusene opparbeider gode fagmiljøer på dette området, slik at de kan bistå barnehusene på en best mulig måte. Etter komiteens erfaring foreligger det store forskjeller mellom de ulike barnehusene hvordan kostnadene til medisinsk undersøkelse blir dekket. Komiteen mener derfor at det er nødvendig å sikre at økonomi ikke blir en avgjørende faktor om barn som har blitt utsatt for vold eller overgrep, får medisinsk undersøkelse.

Forslag 5. Om regjeringen Stoltenberg IIs planlagte omfangsundersøkelse

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet mener det er et stort behov for bedre og mer kunnskap og statistikk om barn som er utsatt for vold og overgrep. Disse medlemmer mener det er svært uheldig at regjeringen valgte å fjerne midlene som var satt av til den planlagte omfangsundersøkelsen av vold og overgrep mot barn. Disse medlemmer vil i den sammenheng vise til behandlingen av Meld. St. 15 (2012–2013), hvor innstillingen fra komiteen blant annet sa:

«Komiteen vil understreke behovet for statistikk hva gjelder vold mot barn.

Komiteen viser til at UNICEF Norge under høring påpekte at det fortsatt er behov for mer og bedre kunnskap og oversikt om vold og overgrep som rammer barn og unge. Det statistikkgrunnlaget vi har i dag, begynner å bli utdatert. Komiteen viser til at vi mangler relevant statistikk om vold mot barn, herunder barn som vitne til vold i sentrale registre i politiet. Kunnskap om, og synliggjøring av volden, er nødvendig for å iverksette riktige tiltak.

Komiteen viser til at regjeringen har bedt Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) om å gjennomføre en landsomfattende omfangsstudie av vold i nære relasjoner og seksuelle overgrep. Denne vil omfatte barn i den forstand at NKVTS vil spørre om voldserfaringer fra barndommen.

På denne bakgrunn foreslår komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre følgende:

'Stortinget ber regjeringen sørge for bedre og mer kontinuerlig statistikk om vold og overgrep mot barn, herunder barn som vitne til vold.'»

Disse medlemmer vil vise til representantforslaget hvor det vises til at i sentrale registre i politiet mangler det relevant statistikk om vold mot barn, herunder barn som er vitne til vold. Disse medlemmer mener kunnskap om og synliggjøring av volden er nødvendig for å iverksette riktig tiltak.

Oppsummering – forslag

Komiteen fremmer følgende forslag:

- «1. Stortinget ber regjeringen styrke kapasiteten ved Statens Barnehus.
2. Stortinget ber regjeringen sikre at ny forskrift vedrørende barnehusene kommer på plass så raskt som mulig.
3. Stortinget ber regjeringen sikre at politiet prioriterer etterforskning av vold og overgrep av barn, eller som barn har vært vitne til.
4. Stortinget ber regjeringen utrede behovet for flere leger med sosialpediatrisk kompetanse og hvilke tiltak som kan iverksettes for å styrke kapasiteten for medisinske undersøkelser av barn som mistenkes for å ha vært utsatt for seksuelle overgrep.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, fremmer følgende forslag:

- «1. Stortinget ber regjeringen gjøre bruk av barnehus ved dommeravhør obligatorisk for barn under 16 år som har vært utsatt for vold eller overgrep, eller er vitne til slike saker, der dette er til det beste for barnet.

2. Stortinget ber regjeringen sikre at dommeravhør av barn under 16 år som har vært utsatt for vold eller overgrep, eller er vitne til slike saker, skal ledes av politiet. »

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet fremmer følgende forslag:

- «1. Stortinget ber regjeringen fremme lovforslag om obligatorisk bruk av barnehus ved dommeravhør av barn under 18 år.
2. Stortinget ber regjeringen utrede om sivilt ansatte i politiet, med særskilt kompetanse på barn, som gjennomfører tilstrekkelig opplæring i etterforskning, avhørsmetodikk og vitnepsykologi samt strafferett og straffeprosess, vil kunne utgjøre en fremtidig ressurs som dommeravhørere ved barnehusene, som ledd i nedkorting av ventetiden for dommeravhør.
3. Stortinget ber regjeringen iverksette regjeringen Stoltenberg IIs planlagte omfangsundersøkelse av voldsutsatte barn for bedre og mer kontinuerlig statistikk om vold og overgrep mot barn, herunder barn som vitne til vold.»

Merknader fra familie- og kulturkomiteen

Komiteens utkast til innstilling ble 27. mai 2014 oversendt familie- og kulturkomiteen til uttalelse. Familie- og kulturkomiteen opplyste i brev av 4. juni 2014 at de sluttet seg til justiskomiteens innstilling og ikke hadde ytterligere merknader.

Forslag fra mindretall

Forslag fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen fremme lovforslag om obligatorisk bruk av barnehus ved dommeravhør av barn under 18 år.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen utrede om sivilt ansatte i politiet, med særskilt kompetanse på barn, som gjennomfører tilstrekkelig opplæring i etterforskning, avhørsmetodikk og vitnepsykologi samt strafferett og straffeprosess, vil kunne utgjøre en fremtidig ressurs som dommeravhørere ved barnehusene, som ledd i nedkorting av ventetiden for dommeravhør.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen iverksette regjeringen Stoltenberg IIs planlagte omfangsundersøkelse av voldsutsatte barn for bedre og mer kontinuerlig statistikk om vold og overgrep mot barn, herunder barn som vitne til vold.

Komiteens tilråding

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til dokumentet og råår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

I

Stortinget ber regjeringen gjøre bruk av barnehus ved dommeravhør obligatorisk for barn under 16 år som har vært utsatt for vold eller overgrep, eller er vitne til slike saker, der dette er til det beste for barnet.

II

Stortinget ber regjeringen styrke kapasiteten ved Statens Barnehus.

III

Stortinget ber regjeringen sikre at ny forskrift vedrørende barnehusene kommer på plass så raskt som mulig.

IV

Stortinget ber regjeringen sikre at politiet prioriterer etterforskning av vold og overgrep av barn, eller som barn har vært vitne til.

V

Stortinget ber regjeringen sikre at dommeravhør av barn under 16 år som har vært utsatt for vold eller overgrep, eller er vitne til slike saker, skal ledes av politiet.

VI

Stortinget ber regjeringen utrede behovet for flere leger med sosialpediatrisk kompetanse og hvilke tiltak som kan iverksettes for å styrke kapasiteten for medisinske undersøkelser av barn som mistenkes for å ha vært utsatt for seksuelle overgrep.

VII

Dokument 8:31 S (2013–2014) – representantforslag fra stortingsrepresentantene Lene Vågslid, Christian Tynning Bjørnø, Tove Karoline Knutsen,

Stine Renate Håheim, Lise Christoffersen, Sonja Mandt, Knut Storberget, Torstein Tvedt Solberg og Kari Henriksen om å gjøre bruken av barnehus obligatorisk og styrking av barnehusene – vedlegges protokollen.

Oslo, i justiskomiteen, den 10. juni 2014

Hadia Tajik
leder

Margunn Ebbesen
ordfører

